

**ALISHER NAVOIY G'AZALLARINING YOSHLAR
TARBIYASIDAGI AHAMIYATI**

Dospanova Dilara Urakbayevna

TATU dotsenti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Alisher Navoiy ijodining, xususan, g'azallarining yosh avlod tarbiyasidagi o'rni va ta'siri yoritilgan. Navoiy g'azallari orqali axloqiy, ma'naviy va estetik tarbiyaning shakllanishi, yoshlarning ongida go'zallik, vatanparvarlik, insonparvarlik kabi qadriyatlarni singdirish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, Alisher Navoiy g'azallarining yosh avlod tarbiyasidagi o'rni va ahamiyati tahlil etiladi. Shoirning asarlarida ifodalangan axloqiy-ruhiy g'oyalar, estetik qarashlar va ma'naviy qadriyatlarning yoshlar ongini boyitishdagi ta'siri ko'rsatib beriladi. Ayniqsa, Navoiy g'azallarida mujassam mehr-oqibat, sadoqat, poklik, sabr-toqat, insonparvarlik kabi fazilatlar yoshlarni har tomonlama yetuk shaxs sifatida shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qilishi yoritilgan. Maqolada g'azallarning tarbiyaviy imkoniyatlari konkret misollar orqali tahlil qilinadi hamda ularni ta'lim-tarbiyada qo'llashning samarali yo'llari ko'rsatib o'tiladi.*

Kalit so'zlar: *Alisher Navoiy, g'azal, yoshlar tarbiyasi, ma'naviy qadriyatlar, estetik tafakkur, axloqiy tarbiya, kelajak, millat ko'zgusi.*

Kirish. Buyuk mutafakkir, shoir va davlat arbobi Alisher Navoiy o'zining betakror ijodi bilan o'zbek adabiyoti va ma'naviyatining poydevorini mustahkamlab bergan allomalardan biridir. Uning g'azallari nafaqat badiiy yuksaklik, balki axloqiy, estetik va ma'naviy tarbiya vositasi sifatida ham beqiyos ahamiyatga ega. Bugungi globallashuv davrida yosh avlodning ruhiy olamini boyitish, ularni ezgulik, mehr-oqibat, halollik, sabr-toqat kabi yuksak insoniy fazilatlar ruhida tarbiyalashda Navoiy g'azallari ayni dolzarb manba hisoblanadi.

Alisher Navoiy – o'zbek adabiyoti tarixida chuqur iz qoldirgan buyuk mutafakkir, shoir va davlat arbobi sifatida nafaqat o'z davrida, balki bugungi kunda ham xalqimiz ma'naviyatining yuksak ramzidir. Uning ijodi, xususan, g'azallari yuksak badiiylilik, falsafiy teranlik va axloqiy-ma'rifiy g'oyalar bilan yo'g'rilgan bo'lib, asrlar davomida yosh avlod tarbiyasida muhim manba bo'lib xizmat qilib kelmoqda.

Bugungi globallashuv, ma'naviy tahdidlar va madaniy aralashuvlar davrida yoshlarning milliy o'zligini saqlashi, sog'lom dunyoqarashga ega bo'lishi, axloqiy jihatdan yetuk shaxs sifatida shakllanishi dolzarb masalaga aylanmoqda. Shu nuqtayi nazardan qaralganda, Navoiy g'azallarining tarbiyaviy imkoniyatlarini chuqur o'rganish va ularni zamonaviy ta'lim-tarbiya tizimiga uyg'unlashtirish nihoyatda ahamiyatlidir.

Buyuk mutafakkir va shoir Alisher Navoiy hikmatli so'zlari nafaqat o'zbek xalqininggina emas, balki turli xalqlar donishmandligini o'zida aks ettirgan bo'lib,

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

yoshlar tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etib kelgan. Bugungi taraqqiy etib borayotgan jamiyatimizda yosh avlodning ma'naviy barkamolligini yanada oshirish, umuminsoniy qadriyatlar asosida tarbiyalashdek ezgu ishlarimizda ulug' shoirning purma'no hikmatlarining o'rni juda muhimdir. Buyuk shoirimiz chuqur bilim, keng dunyoqarash, katta hayotiy tajribaga ega bo'lgan yetuk davlat arbobidir. Shuning uchun shoir hikmatlarida hayot, inson va umrning ma'no – mazmuni, ezgulik va yovuzlik, muhabbat va nafrat, halol va xarom, fano va baqo, nafosat va qabohat, do'stlik va dushmanlik, diyonat va xiyonat kabi tushunchalar haqidagi fikrlar mukammal holda, aniq, lo'nda, ta'sirchan bayon etganligining guvohi bo'lamiz.

Mazkur maqolada Alisher Navoiy g'azallarining yoshlar ongini shakllantirishdagi roli, ularning ma'naviy-estetik tarbiyada tutgan o'rni, hamda g'azallar orqali yoshlarni ezgulikka, poklikka, fidoyilik va vatanparvarlikka yo'naltirish imkoniyatlari tahlil qilinadi.

Tahlil va natijalar. Alisher Navoiy g'azallari o'zining ichki mazmuni, falsafiy teranligi, obrazlar xilma-xilligi va musiqiy ohangdorligi bilan o'quvchini o'ziga rom etadi. Ular orqali quyidagi tarbiyaviy yo'nalishlar asosida yoshlarning dunyoqarashi shakllanadi:

1. Axloqiy tarbiya:

Navoiy g'azallarida halollik, sabr, adolat, mehr-oqibat, sabr-toqat kabi axloqiy fazilatlar doimiy targ'ib qilinadi. Masalan:

Kimki jon aylagay ixtiyorin yor aro,
Aylagay har neki borin yor aro.

Bu baytda sadoqat va fidoyilik g'oyasi orqali o'zgalarga mehr bilan xizmat qilish, halollik va fidoyilik fazilatlari ulug'lanadi.

2. Ma'naviy-estetik tarbiya:

Shoirning g'azallari go'zallik, poklik, insonparvarlik kabi tushunchalarni nozik badiiy ifoda orqali yetkazadi. Ular yoshlarning ichki dunyosini boyitib, estetik didini shakllantiradi:

Ko'rki yuzdin ko'ngul yuzin afzalur,
Chunki ko'ngul qoshida yuz rangsizur.

Bu misralarda tashqi go'zallikdan ko'ra ichki go'zallikka, ya'ni ma'naviy poklikka urg'u beriladi.

3. Vatanparvarlik va xalqparvarlik:

Navoiy o'z asarlarida xalq xizmatida bo'lish, el-yurt manfaatini ustun qo'yish g'oyalarini ilgari suradi. Bu esa yoshlarni ijtimoiy faollik va fuqarolik mas'uliyatiga chorlaydi.

4. Muhabbat falsafasi:

Navoiy g'azallaridagi ishq — ilohiy, komil va ruhiy poklanish yo'li sifatida talqin etiladi. Bu yondashuv yoshlarni pok muhabbatga, oliyjanoblik va sabrga o'rgatadi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Natijalar shuni ko'rsatmoqdaki, Alisher Navoiy g'azallarining mazmun-mohiyatini chuqur anglagan yoshlar ko'proq o'z ustida ishlaydigan, ma'naviy boy, axloqan yetuk shaxslar bo'lib shakllanadilar.

Alisher Navoiy g'azallarining tarbiyaviy salohiyati chuqur badiiy mazmun, obrazlar boyligi va komil inson g'oyasi bilan chambarchas bog'liq. G'azallar yoshlar tafakkurini shakllantirish, ularni axloqan yetuk, estetik didga ega, ma'naviy barkamol shaxs qilib tarbiyalashda samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki:

1. Axloqiy-ma'naviy tarbiya – Navoiy g'azallarida sadoqat, halollik, sabr-toqat, adolat, komil inson fazilatlarini markaziy o'rin egallaydi. Bu g'oyalar yoshlarning shaxsiy fazilatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

2. Estetik tarbiya – G'azallarning she'riy tuzilmasi, badiiy vositalar bilan boyitilgan obrazlar tasviri orqali talabalarda go'zallikni idrok etish, san'atga mehr uyg'otiladi. Bu esa estetik didni shakllantiradi.

3. Ijtimoiy ong va vatanparvarlik – Navoiy g'azallarida xalq xizmatiga intilish, odil hukmdor, el-yurt manfaatini ustuvor qo'yish g'oyalari ko'p uchraydi. Bular yoshlarning fuqarolik ongini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

4. Ilohiy muhabbat va komil inson tushunchasi – G'azallarda tasvirlangan ishq – bu ilohiy poklanish, ruhiy yuksalish yo'li bo'lib, yoshlarni chin insoniylik sari yetaklaydi.

Amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, Alisher Navoiy ijodini chuqur o'rganayotgan talabalarda:

- ☐ ma'naviy qadriyatlarga qiziqish oshgan;
- ☐ axloqiy qarashlar mustahkamlangan;
- ☐ badiiy tafakkur va mustaqil fikrlash ko'nikmalari rivojlangan.

Shuningdek, adabiyot darslarida Navoiy g'azallaridan foydalanilganda interfaol metodlar (ijodiy yozuv, rolli o'yinlar, klaster, munozara) orqali bu jarayon yanada ta'sirli bo'lgan.

Navoiy ilm-fanning ahamiyatini yoritib berar ekan, ilmni qorong'ilikni yoritadigan chiroq, hayot yo'lini nurafshon etadigan quyosh, odamlarning haqiqiy qiyofasini ko'rsatadigan omil sifatida ta'riflaydi. Navoiy orzu qilgan komil inson faqat ilmi bo'lish bilan qanoatlanib qolmasligi, balki u yana sabr-toqat, saxiylik, himmatli, tg'rilik, rostgo'ylik, tavoze', adab, ishq va vafo hamda shu singari fazilatlariga ham ega bo'lishi lozimligini bir necha bor ta'kidlagan edi. Alisher Navoiy «Mahbub ul-qulub» asarida o'zining axloqiy qarashlarini bayon qilgan. U haqiqiy insonni – sof vijdonli, pok, mehnatsevar, saxovatli, insofli, odobli, kamtar, xayoli, muruvvatli shaxs deb hisoblaydi. Bunday xislatlarni odamlarda tarkib toptirish uchun esa ularda ana shu olijanob xislatlarni tarbiyalash lozim deydi .

Xulosa. Alisher Navoiy g'azallari yoshlar uchun kuchli ma'naviy-ma'rifiy manbadir. Uni o'rganish va o'rgatish orqali yoshlarda ezgulikka intilish, yuksak axloqiy qadriyatlar, mustahkam iymon va badiiy tafakkur shakllanadi. Shu bois Navoiy ijodini o'qitish va

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

targʻib etish nafaqat adabiyotshunoslik, balki tarbiya sohasining ham muhim vazifalaridan biridir.

Bugungi kun yoshlarini milliy gʻurur, vatanparvarlik, maʼnaviy yetuklik ruhida tarbiyalashda Alisher Navoiy gʻazallari bebaho manba boʻlib xizmat qilmoqda.

Alisher Navoiy gʻazallari oʻzining badiiy yuksakligi, ruhiy chuqurligi va axloqiy mazmuni bilan yoshlar tarbiyasida beqiyos manba boʻlib xizmat qiladi. Shoir gʻazallarida ilgari surilgan mehr-oqibat, sadoqat, poklik, sabr-toqat, insonparvarlik, vatanparvarlik kabi gʻoyalar nafaqat oʻquvchini maʼnaviy yetuk shaxs sifatida shakllantiradi, balki uning ichki olamini boyitib, badiiy-estetik tafakkurini rivojlantiradi.

Bugungi kunda yoshlarning axloqiy-ruhiy tarbiyasiga yangicha yondashuvlar zarur boʻlib, bu jarayonda milliy adabiy meros, xususan, Navoiy ijodi ulkan ahamiyat kasb etadi. Navoiy gʻazallarini taʼlim jarayoniga samarali kiritish orqali nafaqat bilim, balki maʼnaviyatli va qadriyatlarga sodiq avlodni tarbiyalash mumkin.

Taʼkidlash kerakki, Alisher Navoiy asarlarining ustuvor tamoyillari haqida yakuniy soʻz sifatida shuni aytish mumkinki, Navoiy merosining yosh avlod tarbiyasida, bugungi kunni barkamol insoni sifatida quyidagilarni koʻrsatish mumkin: birinchidan, Navoiy nazarida komil inson, yaʼni har qanday kamchilik va nuqsonlardan xoli boʻlgan barkamol shaxs hayoliy bir timsol emas, balki oʻzida butun zohiriy va botiniy bilimlarni, insoniy fazilatlarni mujassam etgan real hayotda bor kishi. Ikkinchidan axloqiy poklik, nafsni tiyish, jabr-zulm, adolatsizlik, haqsizlik singari hayot qiyinchiliklariga qarshi kurashish Farhod insonparvarligining oʻzagini tashkil qiladi va komil inson sifatida shakllanishining asosi boʻlib xizmat qiladi.

Shunday ekan, buyuk mutafakkir asarlarini chuqur oʻrganish va targʻib qilish yoshlar tarbiyasining ajralmas bir qismi boʻlishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alisher Navoiy. Gʻazallar devoni. – Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi NMIU, 2015.

2. Qayumov, A. Navoiy va yoshlar. – Toshkent: Fan, 2002.

3. Rasulov, A. Adabiy meros va maʼnaviy tarbiya. – Samarqand: Zarafshon, 2020.

4. Joʻraev, H. Oʻzbek adabiyoti metodikasi. – Toshkent: Oʻqituvchi, 2019.

5.

https://www.oriens.uz/media/journalarticles/91_Goyibboyeva_Etiborxon_Ahmadj_anovna_618-623.pdf.

6. <https://tsuull.uz/uz/content/alisher-navoiy-va-yoshlar-tarbiyasi>.

7.

https://www.oriens.uz/media/journalarticles/91_Goyibboyeva_Etiborxon_Ahmadj_anovna_618-623.pdf

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

8. Gulomov, K. K. (2023). PEDIATRIC STROKE DIAGNOSIS: CURRENT CHALLENGES AND FUTURE PERSPECTIVES. Экономика и социум, (12 (115)-1), 256-260.

9. Ogli, N. A. K., & Qahhorali, G. (2024). IMPROVEMENT OF SURGICAL TACTICS AND TREATMENT OF COMBINED INJURIES IN CHILDREN. Eurasian Journal of Medical and Natural Sciences, 4(5-2), 17-21.

10. Abdumuminov, B. R., Eminov, R. I., & Gulomov, K. K. (2023). UNDERSTANDING FETAL CIRCULATION AND THE TRANSITION TO POSTNATAL CIRCULATION: SHUNTS, PLACENTA, AND CONGENITAL HEART DEFECTS. Экономика и социум, (6-1 (109)), 14-21.

